

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויחי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים וארבע לבריאה

לעילוי נשמת

הרה"ח התמים ר' יצחק אלחנן הלוי הי"ד

ב"ר יהודא לייב הלוי ע"ה שגלוב

שנאסר לרגלי מסירות נפשו בעד החזקת היהדות

ביום ד' תשרי ה'תרח"צ ונרצח במאסרו

ביום כ"ה טבת ה'תרח"צ

וזוגתו הרבנית בעלת מסירת נפש וכו' מרת מארייאשא

בת הרה"ח וכו' ר' בן-ציון ע"ה שגלוב (גארעליק)

נלב"ע בשיבה טובה ביום כ"ף טבת ה'תשס"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י נכדם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי זוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved One
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>

To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. יולדו על ברכי יוסף

בסוף הפרשה! מצטט רש"י את המילים, (גם בני מכיר... יולדו) על ברכי יוסף, ומפרש: ,כתרגומו, גדלן בין ברכיו".

בפשטות מסבירים, שקשה לרש"י הביטוי ,יולדו על ברכי יוסף" – כיצד ייתכן לומר ש,"בני מכיר" נולדו ,על ברכי יוסף"? לכן מפרש רש"י, שכוונת הפסוק איננה שהם נולדו ,על ברכי יוסף", אלא ש,"גדלן בין ברכיו".

אך יש להבין: הסבר זה עצמו, שכוונת הפסוק היא ,גדלן...", ניתן לפרש בשני אופנים:

(א) כפי שמסביר אבן-עזרא, שהמשמעות של ,יולדו" כאן היא ,גודלו".

(ב) כפי שאומר התרגום על ,יולדו על ברכי יוסף" – ,אתניידו ורבי יוסף", שמכך מובן² שהמילים ,ורבי יוסף" אינן קשורות לפירוש של ,יולדו" אלא למילים ,על ברכי יוסף"³, וכמו מקרא קצר. והמשמעות היא: ,ובני מכיר... יולדו (ולאחר מכן) ויהיו על ברכי (ורבי) יוסף" – הוא גדלם.

רש"י אינו סובר כדעת האבן-עזרא⁴, אלא כפי שהוא אומר במפורש ,כתרגומו". ולכן (א) הוא איננו מצטט ב,"דיבור המתחיל" את המילה ,יולדו", שהרי הוא מפרש רק את המילים ,על ברכי יוסף". (ב) הוא אומר ,גדלן" (ולא ,גודלו", המתאים ל,"יולדו").

ותמוה: מדוע מסביר רש"י ,כתרגומו", שלפי זה יש לומר בדוחק שהפסוק הוא כ,"מקרא קצר", ואינו מסביר שהמשמעות של ,יולדו" כאן היא ,גודלו"?

(1) ג, כג.

(2) ראה גם לקמן סעיף ב.

(3) ובפרט שלא תרגם התבות ,על ברכי" (כפשוטן) –

ראה לקמן סוף סעיף ג.

(4) וצ"ע בבאר יצחק לפרש"י כאן, שכתב ,גם הראב"ע ז"ל הסכים לפירוש זה כי פעל ילד שבכתוב שלפניו הוא מענין גדול .. ולא מענין לידה".

ואין להשיב, שלפי הפשט קשה לפרש ש,"יולדו" משמעותו ,גודלו", כי אנו מוצאים שרש"י עצמו מפרש בפרשת במדבר⁵ ,ואלה תולדות אהרן ומשה" – ,ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה .. שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

רואים, ש(גם) לפי הפשט יכולה להיות המשמעות של ,לידה" באופן של ,למדן תורה" – לידה ברוחניות, ועל-אחת-כמה-זכמה בענייניו, שהוא גדלם⁶ בכל התחומים של גידול בנים, ולא רק בתחום אחד של לימוד תורה.

ב. ,על ברכי" – גידול הילדים

ההסבר לכך הוא:

בפרשת ויצא⁷ נאמר ,ותאמר (רחל)... בא אליה (בלהה) ותלד על ברכי". על כך מפרש רש"י: ,על ברכי – כתרגומו ואנא ארבי". שם אין אפשרות להסביר שהמשמעות של ,ותלד" היא ,ואנא ארבי" – כי המילה ,ותלד" שם איננה יכולה להתפרש כאמורה לגבי רחל.

הכרחי לומר, שהענין של ,ואנא ארבי" נכלל במילים ,על ברכי" כשלעצמן. כלומר, פירוש המילה ,ותלד" היא לידה כפשוטה, כפי שאכן מפורש שם בתרגום – ,ותלד – ותליד" – בלהה תלד את הילד, אשר יהיה ,על ברכי" – ,אנא ארבי".

וכיון שבפרשתנו כתוב ביטוי דומה – ,יולדו על ברכי", אין מקום לומר, שכאן יהיה הפירוש ,ורבי יוסף" קשור למילה ,יולדו", ולא למילים ,על ברכי יוסף" כשלעצמן.

לפיכך אומר רש"י, שכאן, כבפרשת ויצא, פירוש המילה ,יולדו" הוא כפשוטו, ו,"על ברכי יוסף" – ,כתרגומו".

(5) ג, א.

(6) ראה שמות ב, י. רות ד, יז. וראה רש"י לעיל (וישב לו, יו"ד ד"ה הבוא), שגדלנו כאמור. ועוד.

(7) ל, ג.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעין חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בענייני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בענייני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בענייני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לכאורה, ניתן היה להשיב, שרש"י רוצה להבהיר זאת, שגם לפי „תרגומו“, הרי המשמעות של „על ברכי יוסף“ היא כפשוטו בהתאם ל„ורבי“, כי כאשר מגדלים ילד מחזיקים אותו לעתים קרובות, כפי שרואים במוחש, „על ברכיו“.

וכך ניתן היה להסביר גם מדוע משנה רש"י מלשון הפסוק „על ברכי יוסף“, ואומר „בין ברכיו“¹³ – כי גידול הילד אינו כולל רק את הגיל שבו מחזיקים אותו „על ברכיו“, אלא גם את הגיל המאוחר יותר, והתקופה הארוכה יותר, כאשר הילד הוא „בין ברכיו“.

אך עדיין אין מובן, כדלעיל: אם רש"י צריך להבהיר, ש(א) גם לפי תרגומו צריך לפרש „על ברכיו“ בגשמיות, (ב) שהמשמעות של „על“ היא „בין“ – צריך היה רש"י לעשות זאת לפני כן, בפרשת ויצא, ולא רק כאן, בפרשת ויחי.

ד. רש"י שולל את פירוש תרגום יונתן

ההסבר לכך הוא:

בהוסיפו את המילים „גדלן בין ברכיו“ רוצה רש"י לשלול את הפירוש של תרגום יונתן „כד אתילידו גזירינן יוסף“. כלומר¹⁴, שברית המילה שלהם נעשתה על ברכי יוסף – שהוא היה הסנדק. ולכאורה, יש לפירוש זה מקור גם בדרך הפשט, כי:

(א) לפי זה מפורשות המילים „על ברכי יוסף“ כפשוטן ממש – שהוא החזיקם על ברכיו.

ג. כתרגומו או כפשוטו:

אך צריך להבין את האריכות בלשון רש"י בפירושו כאן:

(א) דרכו של רש"י⁸ בכמה מקומות היא, שבאמרו „כתרגומו“ הוא מסתפק בכך וסומך על הלומדים שיעיינו בעצמם בדברי התרגום. ואף כאשר הוא מצטט גם את לשון התרגום, אין הוא מפרשו, וכפי שרואים בפירושו הנ"ל שבפרשת ויצא לגבי המילים „על ברכי“, ששם הוא אומר „כתרגומו ואנא ארבי“.

ואין מובן: מדוע צריך רש"י כאן בפרשתנו להסביר את פירוש התרגום בלשון הקודש – „גדלן...“?

ועוד: אם פירוש התרגום דורש הסבר בלשון הקודש – צריך היה רש"י לנהוג כך כבר לפני כן, בפרשת ויצא⁹?

(ב) אף אם נמצא הסבר לצורך של רש"י לכאור את המילה „ורבי“ – „גדלן“, בכל זאת אין מובן: לשם מה הוא צריך לצטט ולהוסיף לכך את המילים „בין ברכיו“?

(ג) והתמיהה על כך קשה יותר: ההוספה „בין ברכיו“ סותרת לכאורה את „תרגומו“:

בביאור של „על ברכי יוסף“ אין התרגום אומר „ורבי יוסף על רכובי“¹⁰ וכדומה. מכך מובן¹¹, שלפי התרגום, המשמעות של „על ברכי“ איננה במוכן הגשמי כפשוטו, אלא זהו ביטוי המבטא את העובדה שהוא גדלם.

ויצא, שבתוספת המילים „בין ברכיו“, המדגישה „גדלן“ היה „בין ברכיו“, הרי זה בפירוש רש"י כפשוטו, ולא „כתרגומו“¹²:

לעילוי נשמת

ותיק וחסיד אי"א עוסק בצ"צ באמונה
מסור ונתון לעשות צדקה וחסד
בעל מעשים ומרץ ורב פעלים
הרה"ח התמים ר' שניאור זלמן ע"ה
בן הרה"ח התמים ר' יצחק אלחנן הלוי הי"ד
שגלוב
מקושר מאוד לכ"ק אדמו"ר מה"מ מליובאוויטש
ממיסדי ומנהלי הארגון "פרי"
לקרב את היהודים עולי רוסיה לאביהם שבשמים
ולהכניסם בבריתו של אאע"ה
המדריך והמשפיע שלהם ורבים השיב מעון
הפיץ תורה ע"י שיעוריו הרבים
ממנהלי ופעילי מבצע תפילין וכו'
השקיע כוחות רבים לטובת שכונת המלך
ולחיזוק כבוד רבני ליובאוויטש
זכה להעמיד דורות חסידים ואנשי מעשה
נפטר בשם טוב
כ"א תמוז ה'תשס"ו
ת' נ' צ' ב' ה'

הראב"ע. ומ"ש רש"י „כתרגומו“ הוא רק בנוגע לכללות הפירוש. ודוחק) – כי: א) א"כ הו"ל לרש"י לכתוב בקיצור: יולדו – גודלו (ועוד שהו"ל להעתיק בהד"ה גם תיבת „יולדו“). (ב) דוחק לומר שהפירוש ב„יולדו על ברכי יוסף“ – „גדלן כו“ – הוא באופן שונה מ„על ברכי“ שבפ' ויצא, כנ"ל סעיף ב.

(13) כ"ה בדפוס א' וב' דרש"י ודפוס רש"י שלפנינו. ובאחדים מכת"י רש"י שתח"י – „על ברכיו“.

(14) פי' הב' בפ' יונתן כאן. ועד"ז פי' במדרש שכל טוב כאן. וראה מדרש תהלים (באבער) מזמור לה בסופו. יל"ש תהלים שם.

(8) בהבא לקמן – ראה „כללי רש"י“ (קה"ת תשמ"מ) פרק יו"ד כלל 5, 9 ואילך. וש"נ.

(9) וכן פ' תולדות כו, כב. ועוד. ולהעיר מלך לך יו, א. ואכ"מ.

(10) ראה תיב"ע פרשתנו מה, יב. ת"א (ותיב"ע) תבוא כה, לה.

(11) ובפרט שת"א ענינו תרגום המלוח, משא"כ תיב"ע ות"י שרגילים לפרש חוץ הכתוב (וגם מביאים ממדרשי חו"ל).

(12) ואין לומר שכוונת רש"י בזה לומר ש„גדלן“ אינו הפירוש ד„בין ברכיו“, כ"א דתיבת „יולדו“ שלפנ"ו (כפי

ג.ז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"1), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לויתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

- 1) פרשתנו נ, כד.
- 2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.
- 3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג.
- 4) ברכות לד, ב. וש"נ.

ארוכה יותר מאשר העובדה ש"בני מכיר בן מנשה" נולדו בחייו, שהרי (א) אלה הם רק "בנים שניים"¹⁷, (ב) ממנשה, אשר היה מבוגר מאפרים¹⁸?

אך לפי תרגום אונקלוס מובן הדבר: את "בני שלשים" לאפרים זכה יוסף רק לדאות, בהיותם קטנים ביותר. ואילו לגבי "בני מכיר בן מנשה" החידוש הוא, שיוסף גדלם¹⁹, עד גיל מבוגר יותר.

וכדי להדגיש יותר, שמדובר אודות גידול הילדים עד גיל מבוגר, שלא כן "בני שלשים" לאפרים, מוסיף רש"י שהמשמעות של "על ברכי יוסף" היא "בין ברכיו" – כלומר, כדלעיל, בגיל מבוגר יותר²⁰.

1. יום המילה – כניסת הנפש

הקדושה לגוף

מן הפסוק "ולדו על ברכי יוסף" – הן כפירוש תרגום יונתן, והן כפירוש תרגום אונקלוס ורש"י – ניתן להסיק מסקנות בחלק ההלכה שבתורה, ומהן:

אדמו"ר הזקן אומר בשולחן ערוך²¹ שתחילת כניסת נפש הקדושה בגוף היא בשעת

17) רשב"ם כאן. וראה גם תוס' (הדר זקנים), פענח רוא, ריב"א עה"ת, רלב"ג, בחיי ועוד כאן.

בחוקוני כאן: גם לרבות על אפרים .. יוסף לא ראה לאפרים רק בני בנים ולמנשה ראה הוא בנים לבני בניו, ע"ש – אבל לכאורה אינו כפירוש הפשוט ב, לאפרים בני שלשים", וכמו שנקטו בפשיטות כל מפרשים הנ"ל.

18) ב(רוב) מפרשים שבהערה הקודמת (ובבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י כאן) תירצו שקמ"ל שנתקיימה הברכה (פרשתנו מה, יט) וואולם אחיו הקטן יגדל ממנו" (וראה גם מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן) – אבל לפרש"י שם, אין הכוונה בברכה זו לריבוי דורות בנים.

19) בבחי' כאן, ד, מלת גם יורה כי הבנים כולם בני אפרים ובני מנשה כולם נתגדלו בביתו של יוסף כו" – אבל בפשטות, יולדו על ברכי יוסף" קאי רק על בני מכיר בן מנשה. וראה בבחי' כאן בסיום דבריו (הטעם למה הוזכר "בני מכיר"). אבי עזר לראב"ע כאן.

20) להעיר ממש"ב (פרשתנו מה, יב), ויוצא גו' מעט ברכיו" – ואפרים ומנשה היו אז יותר מבני י"ט (ראה מקץ מא, ג).

21) או"ח מהר"ת סו"ס ד.

ב) גם המילה "ולדו" ברורה יותר לפי פירוש זה.

לפי תרגום אונקלוס ניתן לשאול: כיצד מתאים להזכיר כאן את ענין הלידה – "אתילידו", והרי כאן יש לציין רק שיוסף גדלם, בדומה לנאמר לגבי אפרים, ששם אין נאמר שיוסף "ראה" כיצד נולדו "לאפרים בני שלשים", אלא שהוא ראה אותם באופן סתמי. ואילו לפי תרגום יונתן, ש"על ברכי יוסף" מדבר על זמן הברית, מתאים יותר להשתמש במילה "ולדו", כי הברית סמוכה ביותר לזמן הלידה¹⁵.

ג) ועיקר: סביר יותר להסביר שיוסף היה סנדק בברית של "בני מכיר", מאשר לומר שבהיותו משנה למלך ובהיותו עסוק בניהול המדינה, ובלעדיו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו"¹⁶, הוא יתמסר בעצמו לגידול ניניו.

ולפיכך, למרות שבפרשת ויצא מפרש רש"י "על ברכי" – כתרגומו ואנא ארבי", ניתן היה לחשוב שכאן צריך לפרש את "ולדו על ברכי יוסף" כפירושו של תרגום יונתן.

וכדי לשלול פירוש זה, אין רש"י מסתפק באמרו רק "כתרגומו", אלא הוא מוסיף לבאר את תוכן הפירוש של "תרגומו" – "גדלן...". כדי להדגיש, שההכרח לבאר כאן "כתרגומו" איננו רק משום ביאור המילים, "על ברכי יוסף", אלא גם משום תוכן הפסוק, כפי שיוסבר להלן.

ה. גם בני מכיר... – חידוש

נוסף

נאמר בתורה, וירא יוסף לאפרים בני שלשים, גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף, ומהדגשת הפסוק "גם בני מכיר..." מובן, שיש בכך חידוש של "וירא יוסף לאפרים בני שלשים" –

ואין מובן: העובדה שיוסף זכה לראות בחייו "בני שלשים" מאפרים מוכיחה על תקופת חיים

15) להעיר מהרמב"ם במו"נ ח"ג ספמ"ט שהטעם שמילה בשמיני מפני שעד עבור ז' ימים הוא כאילו עדיין בבטן.

16) מקץ מא, מד.

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכ בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממשי"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

- (8) תניא רפ"ז.
- (9) יחזקאל כד, ב.
- (10) יל"ש ישעי' רמז תצט.
- (11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בן.
- (12) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).
- (13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.
- (14) "היום יום" – ט"ו טבת.

לקוטי

המילה, ולכן "הנזהר מגניעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו".

לדין זה בשולחן ערוך של אדמו"ר הוקן אין מסומן המקור. ופעם הסבירו²², שיתכן לומר שהמקור לכך הוא בספר "סדר היום"²³, ולפני כן במגורת המאור²⁴ (לרבי ישראל אלנקאוה) וראשית חכמה, הפוסקים כדעה²⁵ ש"קטן מאימתי בא לעולם הבא... משעה שנימול".

לפי זה יש לומר שדין זה קשור למקור מוקדם יותר – תרגום יונתן שהוזכר לעיל על "יולדו על ברכי יוסף" – "כד אתילידו גזירינון יוסף". יוצא, שהברית – "גזירינון" – היא בזמן של "אתילידו". ולכאורה, אמנם, זמן הברית סמוך ללידה, אך לא בדיוק באותה זמן – "כד אתילידו"?

ועל-פי דברי אדמו"ר הוקן הנ"ל ניתן להבין, שאז הוא זמן כניסת הנפש הקדושה לגוף, שזה בדומה ללידה.

ז. אותו סנדק אצל כמה אחים

ענין נוסף בהלכה שניתן ללמוד מדברי תרגום יונתן הנ"ל:

מנהג ישראל²⁶ הוא שאין מכבדים אותו אדם בסנדקאות אצל שני אחים. ההסבר לכך הוא: המילה הושוותה לעבודת הקטורת, ולגבי הקטורת נאמר²⁷ "מעולם לא שנה אדם בה"²⁶.

ועל כך שואלים²⁸ מן הנאמר בתרגום יונתן: הרי כאן נאמר ש"בני מכיר", גזירינון יוסף, שיוסף היה הסנדק אצל בני מכיר – בלשון רבים?

(22) לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 18.

(23) בפירוש המשנה, "בן ה' למקרא".

(24) פ' גידול בנים (ס"ע קלא). הועתק בראשית חכמה בסופו בדפוס אמסטרדם, רמו, סע"ב. – מנהג"מ לרי"א נדפס בשנת תרפ"ט-צ"ב.

(25) סנהדרין קי, ב. וכן משמע בשו"ע יו"ד סרס"ג ס"ה.

וראה לקו"ש שם ע' 54 הערה 10.

(26) רמ"א יו"ד סרס"ה ס"א.

(27) יומא כו, א. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ד ה"ו.

(28) גהות יד שאול לשו"ע יו"ד שם. ועיי"ש תירוצו עפ"מ"ש בנודע ביהודה מהד"ק יו"ד ספ"ז.

ויחי

שיחות

ויש לומר, שזוהי אסמכתא לדברי ה"ח, חתם סופר²⁹, שמרא דאתרא יכול לשמש סנדק אצל כמה ילדים של אותם הורים, ובדומה להקטרת הקטורת, שהדין "חדשים לקטורת"³⁰ אמור רק לגבי כהנים אחרים, אך לא בקשר לכהן הגדול, שיכול היה להקטיר את הקטורת בכל עת שרצה³¹.

ולכן נהג כך יוסף, שהיה "השליט על הארץ"³² – בדומה למרא דאתרא.

ח. חובת אבי הסב ללמוד תורה

עם ניניו

לפי תרגום אונקלוס ופירוש רש"י ניתן ללמוד מפסוק זה הלכה בהלכות תלמוד תורה:

מן הפסוק³³ "והודעתם לבניך ולבני בניך" לומדים³⁴ אודות חובת לימוד תורה לא רק עם הבן, אלא גם עם הנכד. ואילו לגבי הנין קובעת ההלכה³⁵ שאדם חייב ללמד את ניניו רק במקרה שהוא "חכם" החייב ללמד תלמידים בכ"ל, שאז עליו להקדים את "יוצאי יריכו" לתלמידים אחרים. אך אם יש בעיר "גדולים בחכמה ממנו", שאז אין הוא חייב ללמד תלמידים באופן כללי, אין קיימת חובה על אבי הסב ללמד את ניניו. אך לפי תרגום אונקלוס ופירוש רש"י, שיוסף גדל את בני מכיר בן מנשה – ששם בפשטות הכוונה היא גם ובעיקר³⁶ שהוא למדם תורה³⁷ – אין משתמע כך:

(29) שו"ת הארי"ח סי' קנח"ט.

(30) לשון המשנה יומא שם. הובא ברמ"א הנ"ל.

(31) יומא יד, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ב.

(32) מקץ מב, ו.

(33) ואתחנן ד, ט.

(34) קידושין ל, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב. טושו"ע

יו"ד סרמ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

(35) עיין בכל זה – הל' ת"ת לאדה"ז שם סעיף ח"ט.

וש"נ.

(36) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 40 הערה 31.

(37) מה שלא נעשה כל זה ע"י אביהם וכו' – מובן

בפשטות שאינה דומה יכולת יוסף השליט על הארץ

ליכולתם וכן בנוגע לתורה (ובפרט ע"פ פרש"י (וישב

לו, ג) כל מה שלמד כו'.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו¹ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני², "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאליים²".

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכ"כ לאחרי אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה («אין הדבר תלוי אלא בתשובה»³) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור⁶) אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

תורה עם ניניו, כשם שהסב חייב ללמוד עם נכדיו⁴⁴. ולכן למד יוסף בעצמו עם ניניו.

ט. "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"

מכך נלמדת הוראה למעשה⁴⁵, שכאשר יהודי זוכה לראות בחייו נינים הוא חייב ללמוד עמהם תורה בעצמו. ואם הוא אינו יכול ללמוד אתם בעצמו, משום שאין בכחו לעשות זאת, או אין הוא מסוגל ומתאים לכך וכדומה – עליו לתת סכום כסף גדול⁴⁶ להחזיק הישיבה שבה לומדים ניניו.

ובמיוחד לפי מאמר חז"ל⁴⁷ לגבי יעקב: "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", כאשר המשמעות של "זרעו" איננה רק בנים ובני בנים, אלא כל יוצאי חלציו, כולל ניניו. ואם כך עליו לעשות הכל כדי שיוצאי חלציו יחיו בחיים אמיתיים, ילמדו תורה, כי בכך תלויה חיותו שלו עצמו – "אף הוא בחיים".

(משיחת ש"פ ויחי תשכ"ה)

44 ראה ש"ך יו"ד ר"ס רמה בשם הכס"מ (ריש הל' ת"ת). ואפשר דגם לבן בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין לבן בן בנו. וכבר העירו (המקנה קידושין שם. "קובץ" וטורי אבן לרמב"ם שם) שבכס"מ שם איתא רק "ובן בן בנו נ"ל פשוט דקודם לבן חבירו", ולא קאי בחיוב לשכור לו מלמד (ההבדל השני שברמב"ם שם – ע"ש בכס"מ). וראה הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"ח"ט. קו"א הנ"ל בארוכה. ואכ"מ.

45 אף שפסק הלכה (בהל' ת"ת שם) אינו כן – מ"מ מקום להתמיר בו, ובפרט שכ"ה דעת הש"ך (ועוד).

46 כמו לדיעה הא' (הל' ת"ת שם ס"ח) גבי בן בנו שבוה "כל אדם צריך להתמיר לעצמו" (שם סוס"ט).

47 תענית ה, ב.

בפשטות מובן, שיוסף לא היה חייב ללמד תלמידים באופן כללי, כי (א) יהודה ניהל שם ישיבה – "ואת יהודה שלח... להורות לפניו גושנה"³⁸, וסביר להניח שיהודה, אשר ניהל ישיבה שנים כה רבות, היה "גדול בחכמה ממנו"³⁹. (ב) כיון שיוסף היה משנה למלך היה טרוד בעניני המדינה של ארץ מצרים, כולל עניני יעקב וביתו, כלשון ההלכה עוסק בצרכי ציבור באמונה, הרי הוא פטור⁴⁰ מללמד תלמידים⁴¹.

מדוע, אפוא, למד יוסף בעצמו עם בני מכיר⁴², בני בן בנו⁴³?

מכך רואים, שרש"י בפירושו על התורה סובר, שגם על אבי הסב חלה חובה ללמוד

38 ויג' מו, כח ובפרש"י שם (מתנחומא ובי"ר עה"פ).
39 אבל ראה הערה 37.

40 להעיר דעוסק בצ"צ דוחה לימוד התורה בו' – שהרי תורתו אומנתו מפסיק לק"ש (או"ח סק"ו) ועוסק בצ"צ לא מפסיק (או"ח ס"ע). וראה שמו"ר פ"ו, ב (וש"נ): חכם המתעסק בצ"צ בו' וכולן נשתכחו ממני בו'. סנה' (יז, א): הטל עליהן צ"צ והן כלין מאליהן.

ובכל אופן צ"ע בירושלמי ברכות (רפ"ה). רמב"ם הל' תפלה פ"ו ה"ח), העוסק בצ"צ כעוסק בד"ת" (ולא יותר מזה). וכן צ"ע בשו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צג (ועיין במ"מ שם) שלא פירש שאפילו תורתו אומנתו – עוסק בצ"צ עדיף.

41 ראה הל' ת"ת לאדה"ז שם בקו"א סק"א (ע' 4 [1652]), דגם בבן בנו צ"ע במי שאין לו פנאי אם נפטר מחמת עסק פרנסתו (ולא דמי לאביו בו'), ע"ש.

42 ובפרט שאין לו ליקח המצוה ממכיר אביהם שמחוייב בזה לכל הדיעות (ראה לקו"ש ח"ט שם), אבל ראה הערה 37.

43 להעיר מדש"ו פרשתנו (מה, א) דאפרים ה' רגיל לפני יעקב בתלמוד.

ליכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

🕎 🕎 🕎

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

1) תנחומא שופטים ד.

2) יל"ש שופטים רמז סב.

3) סנהדרין צז, ב.

4) זח"א קכט, סע"א.

5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.

6) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.

7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.